

LEVENDE LAND

Medlemsblad for Frie Bønder - Levende Land

Årgang 22 - vinter 2026- Nr 1.

Redaktør: Annette Kjærulff Davidsen bækkelundry@protonmail.com

Ansvarshavende: Ole Kjærulff Davidsen,

Tidsskrift for frie bønder, husmænd og folk på landet

Layout: Annette Kjærulff Davidsen

Copyright: Levende land og forfatterne

Redaktionelt:

Det er en kold og kaotisk tid, vi lever i; vinteren har dækket markerne med sne og is siden nytår. Og mange farer truer, ikke mindst med NGT (ny GMO) , som fødevareministeren har fået gennemtrumfet i EU, godt hjulpet af lobbyister fra biotek-industrien. Dette får også konsekvenser på frøområdet, hvor der vil komme en ny spiller på markedet, nemlig Novo Nordisk. Nu kommer vi til at se, at fødevareproduktionen centraliseres endnu mere.

Treparten er stadig i gang, og Frie Bønder har allerede afviklet det meste af møderækken "Grønt lys", hvor vi har besøgt forskellige landbrug og fået diskussioner i gang om den grønne trepart.

FLUF har afviklet ungdomskaravanen, og en række møder i Aarhus og i København.

Vi finder på forsiden af bladet et foto af Anne, da hun var vært for et Grønt Lys-arrangement, med et maleri af sin gård, som den så ud i 60-erne. Anne er blandt andet aktiv i skat- og mediegruppen, der har arbejdet med Ejendomsvurderingsloven og omkategoriseringerne.

INDHOLD:

Foreningen

Formandsreplik, Ole Kjærulff Davidsen, s. 3-5

Klima

Lille skriv om klimatopmødet i Middelfart, Svend S. Eskildsen, s. 6-8

Boganmeldelse (Klima og klasse), Karen Keinicke, s. 9-10

Co2-afgift og trepart

Den grønne trepart deler landet op i *INDUSTRI-LANDBRUG & INDUSTRI-NATUR*, Susanne Linnet Aagaard, s. 11-12

/

Varia

Generationsskifte i landbruget og et grønt Ø mærke, Torben Andersen, s. 13-15

Bio-char og Wood vinegar, Bjarne Lausten, s. 16-19

Anmeldelse - Gunnar Solvang: Husmænd gennem 1000 år, Ole Kjærulff Davidsen, s. 20-23

Nyt fra Vendsyssel, Ole Kjærulff Davidsen, s. 24

Kontaktperson søges, s.25-26

EARA contra ECVC, Annette og Ole Kjærulff Davidsen, s. 27-30

Program for landsmødet, s. 31

Formandsreplik

"Vinteren 2026 blev et vendepunkt". Sådan kan eftertiden meget vel sige om de dage, vi netop nu gennemlever. Selvfølgelig tænker jeg her i høj grad på den storpolitiske krise, som vores lille, store land er midtpunkt i. Men hvilken betydning får nu al den hurlumhej for os, der bor "midt i det hele, ude på landet"?

For det første bliver der nu vendt op og ned på betydningen af eksport, import og lokal produktion af landbrugsprodukter. Ordet *resiliens*, modstandsdygtighed, har pludselig fået en helt anden vægt. Ikke bare skal vi tilpasse os klimaforandringer, der snart kan blive voldsomme. Vi skal faktisk også kunne overleve en situation, hvor landet bliver isoleret. Det kan vi dårligt nu, hvor en situation med importstop og afbrudt forsyning af strøm og brændstof hurtigt vil udvikle sig kritisk. Her har vi jo en løsning, der ligger lige for: I stedet for den grønne trepartsaftales planlagte skarpe opdeling i uproduktiv natur på den ene side og ensidigt industrilandbrug på den anden, ville et landskab præget af den danske udgave af agroøkologi, det naturnære landbrug, sikre den resiliens, vi faktisk havde, før verden på landet gik af lave, og som vi skal have igen.

For det andet har magtforholdene med ét slag ændret sig. Her tænker jeg ikke på de ret uinteressante partipolitiske forskydninger mellem højre og venstre, men om styrkeforholdet mellem staten, civilsamfundet og de mest magtfulde erhvervsinteresser. I den nationale krisesituation, hvor landet er havnet i et modsætningsforhold til autokratiske stormagter, åbner der sig for mig at se en mulighed for, at den ellers tilsyneladende almægtige lobbyorganisation L&F omsider kan blive sat på plads af parlamentarikerne, i overensstemmelse med hvad disse faktisk er valgt til at gøre: Stop drivhusgasudledningerne, stop forgiftningen, stop overgødskningen, stop insektdøden - og stop væksten i ulighed, der på landet kommer til udtryk i centraliseringen af jordejendommen.

Nu er det ikke kun storpolitisk, at afgørende ændringer spores. Der er således sket et skred i almenhedens syn på den industrielle animalske produktion. Det kommer til udtryk i Etisk Råds seneste udtalelser om svineproduktionen, som man tager meget klart afstand fra. Det kommer også til udtryk i offentlighedens modtagelse af de afslørende optagelser fra stalde, der tilhører svineproducenternes topfolk. Dette har givet anledning til et internt rivegilde, der efter min opfattelse er udtryk for, at man er i alvorlige vanskeligheder. Det er ikke længere muligt at bilde nogen ind, at det er synd for den lille bondemand og bondekone, for nu har strukturudviklingen nået et punkt, så ingen længere tror på dén historie. Planerne om at øge svineproduktionen handler snarere om at positionere sig med henblik på at kunne kræve maksimal kompensation, når afviklingen om føje tid sætter ind. Et provenu mange gange større end minkavlernes er, hvad man sætter næsen op efter. Forhåbentlig er politikerne nu blevet klogere.

En konkret skelsættende begivenhed indtraf d. 3. februar i år. Her udløb fristen for indgivelse af høringssvar på udkastet til nyt styresignal for den planlagte reviderede ejendomsvurderingslov. Loven forventes vedtaget til maj - forventeligt inden folketingsvalget - og den skal implementeres i løbet af efteråret 2026. Bag de kedelige tekniske ord gemmer der sig et voldsomt drama, for da den nu snart forhenværende lov

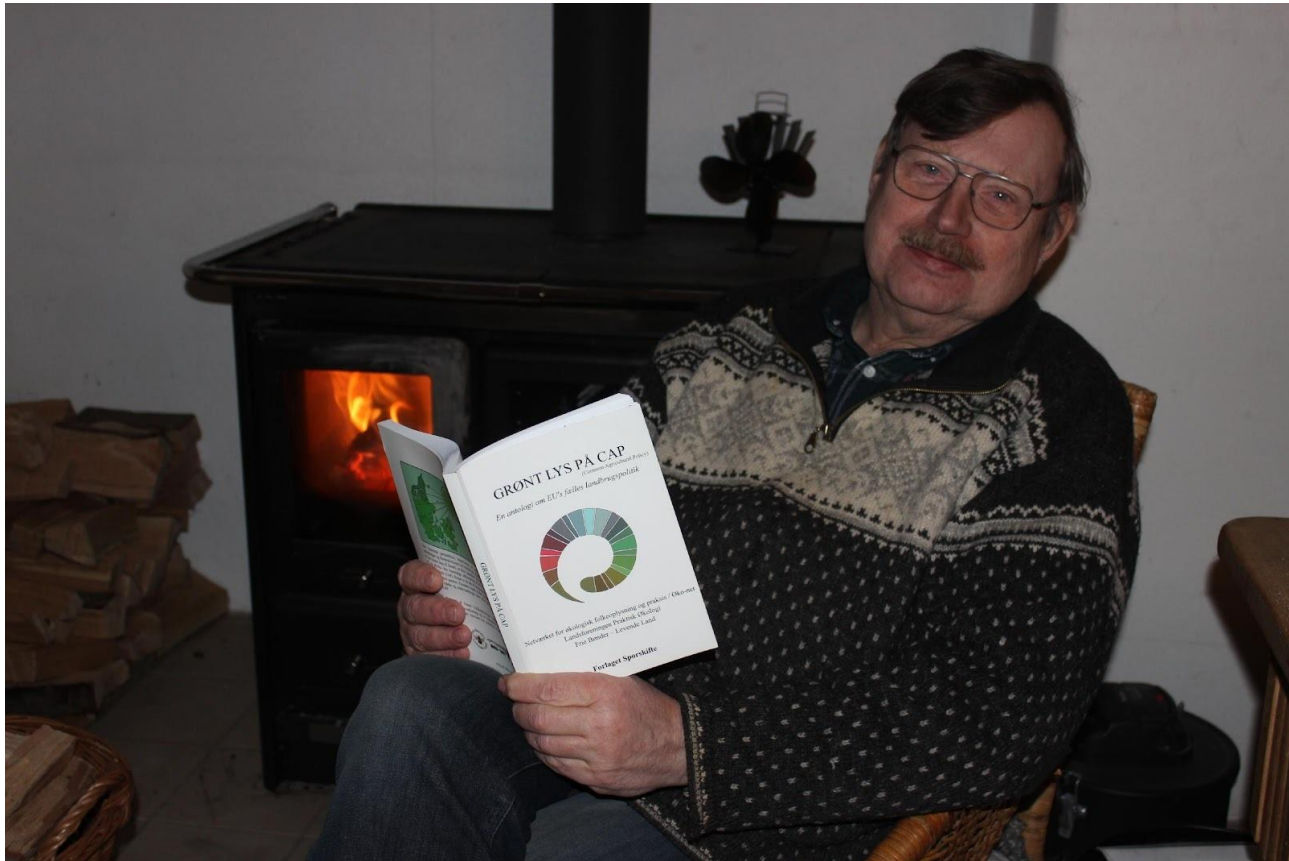
blev sat i værk i foråret 2023, så det ud til at betyde en økonomisk katastrofe for tusinder af mindre landbrug. Der rejste sig dengang en storm af protester, som vi tog markant del i, og til vores glædelige overraskelse endte politikere, embedsmænd samt også L&F - der ellers havde stået fadder til katastrofe-loven - med langt hen at følge vores råd. Der er stadig meget i den ny lov, vi ikke er tilfredse med, og som vi fortsat vil bekæmpe, men forbedringerne er markante, og vi har her til sidst fået sat yderligere nogle forsvarlige fingeraftryk.

Forhåbentlig er ovenstående tegn på varige ændringer i tidsåndens tendenser. Det tyder også modtagelsen af vores kampagne "Grønt lys - et liv med naturen" - i fællesskab med Praktisk Økologi og Øko-net - på. Specielt skal nævnes vores antologi "Grønt lys på CAP (EU's fælles landbrugspolitik)". Her lykkedes det at få en lang række forskellige synspunkter frem, fra både fremtrædende økonomer, forbundsfæller og også andre, som er af en helt anden mening end vi. Man skal være forsigtig med optimismen, men i det mindste oplever vi at blive taget ganske anderledes alvorligt, end det var tilfældet i foreningens første år, hvor vi blev beskyldt for "stokrosementalitet".

I løbet af året 2025 har vi glædeligvis kunnet byde mange nye medlemmer velkommen, både unge og ældre, og med flere kontingentbetalinger og nye projektbevillinger står vi økonomisk stærkere end nogen sinde. Ét af projekterne hedder "Reboot", dvs. "Genstart", underforstået fødevarsystemet, og dette har været stærkt medvirkende til dannelsen af FLUF, Frie Bønder - Levende Lands UngdomsFront, der d. 21. i denne måned holder stiftende møde som landsorganisation. Meningen med en ungdomsafdeling er jo også at skabe et rum for friere udfoldelse, men planerne er også klart at skabe synergier imellem moderorganisationen og "barnet".

Alt i alt ses der klare lyspunkter i en tid, hvor det samlet set kan se mørkt ud. Flertallet af landejendomme i Danmark er stadig under 30 ha, så der er noget at bygge på. Og så skal vi nok få ændret landbrugsloven, så det igen bliver muligt at udstykke store brug til mange mindre og til fællesbrug - eller "Dalbyer" - som vi har planer om. Vores tilbud til samfundet om naturnære landbrug og flere mennesker på landet er simpelthen for godt til at afslå!

En mere detaljeret gennemgang af det sidste års aktiviteter kommer med formandsberetningen under landsmødet d. 28. februar.

Anbefalet litteratur!

Klimafolkemødet 2025

Af Svend Eskildsen

Frie Bønder – Levende Land deltog for første gang i klimafolkemødet i Middelfart i slutningen af august 2025, som bodholdere. Vi var en 7-8 medlemmer fra bestyrelsen som fordelte sig over de 3 dage hvor vi skulle have boden bemandet hele tiden, dvs. mindst 1 person skulle være til stede.

Som bodholdere fik vi stillet 3x3 m² telt til rådighed, hvor vi med plakater og lignende kunne gøre opmærksom på vores forening og dens formål.

Mange interesserede kom forbi og nogle var lidt lettere at "fange ind" end andre. Der foregår jo rigtig meget på mødet, og med over 100 boder og tæt på 300 arrangementer på de forskellige scener, så var der stor konkurrence om opmærksomheden. Ifølge arrangørerne kom der i alt 40.000 besøgende til mødet.

Man måtte ikke tegne medlemskaber på mødet, men vi skrev en række interesserede personer op, som siden er blevet kontaktet. Vi havde fået bod ved siden af Praktisk Økologi, hvilket vi havde stor glæde af.

Vi havde planlagt i alt 8 såkaldte mini-talks, som foregik i vores lille bod, om en række relevante emner:

- Skovlandbrug i teori og praksis

- Gift på danske landbrugsmarker - retssag mod Miljøstyrelsen (sammen med PØ og Øko-net)

- Oplæg om CAP'en og EU's rolle

- Kulstofopbygning i jorden

- Handl lokalt! En fremtidssikret madpolitik for Danmark (Marie Jeng fra Madland)

- Naturnært jordbrug som løsning på klimakrisen

- Sådan gør vi Den Grønne Trepert rigtig grøn

- Klimaretfærdighed og madsuverænitet

som Steen, Anders, Sophia og Ole afholdt over de 3 dage. De var meldt ind i programmet for mødet og annonceret udenfor vores bod, og fremmødet var fra nogle få tilhørere til omkring 12-15 stykker. Og vi havde lavet en quiz med klimaspørgsmål i relation til vores politik.

Bestyrelsen fandt efterfølgende, at vi havde fået et fint udbytte af deltagelsen ift. den indsats vi havde lagt for dagen i forberedelsen. Vi vil gerne deltage næste år, hvor vi vil forsøge at få et arrangement på en af de store scener.

Bestyrelsens deltagere var: Ole, Martin, Sophia W., Rasmus, Lars, Steen, Anders og Svend. Svends kone Karen hjalp også til.

FBLL's stand i Middelfart. Praktisk Økologi var gode naboer.

Cand.agro. Steen Nørhede taler om skovlandbrug for en gruppe af tilhørere til én af de 8 minitalks, vi arrangerede.

Boganmeldelse

Af Karen Keinicke

"Klima og Klasse – Hvordan vi undgår, at klimakampen ender i kulturkløften?". Af Rune Møller Stahl, Christoph Houman Ellersgaard, Andreas Møller Mulvad. Informations Forlag 2025.

"Den grønne omstilling handler ikke om dig og dit forbrug. Den handler om at indrette en økonomi, som virker. Med andre ord om at gøre klimapolitik til et økonomisk frem for et kulturelt spørgsmål. Et spørgsmål om fordelingspolitik frem for kulturkamp".

Uligheder i magt og indkomst former klimakrisen – også i Danmark. Gevinsterne ved den grønne omstilling er ikke ligeligt fordelt - og ulemperne heller ikke.

Kampen om trygheden. "Hvem kan garantere en ordentlig livskvalitet og dermed psykisk tryghed for den brede befolkning, når klimaforandringernes konsekvenser tager til". Hvordan bliver boligforsikringerne? Forsynings- og fødevareresikkerheden? Hvordan med finansiering af velfærdsstaten?

Vil du forstå de ulige muligheder, og hvordan klasseforskellene vil forstærke klassespændingerne i de kommende årtier, mens der bliver færre ressourcer at deles om? Så er her en meget overskuelig og interessant bog at tage fat i. Forfatterne er hver for sig kapable formidlere indenfor samfundsforhold og fordelingspolitik. Forfatterne beskriver en model for "klimakampens klasselandskab", hvor 2 akser løber. (se venligst skræmklip nederst i anmeldelsen).

Øverst lodret ses "Flere økonomiske ressourcer" og slutter nederst med "Færre økonomiske ressourcer". Vandret er "Ressourcers afhængighed af grøn omstilling" som yderpol i den ene side, og modsat side er "Ressourcers afhængighed af fossil økonomi". Imellem disse 4 poler er så oplistet erhverv som de kunne være fordelt, for at lette forståelsen. Modellen giver et godt indblik i dynamikken imellem befolkningens interesser og egne konflikter, herunder de ulige personlige- og økonomiske ressourcer, både som individer og som grupper. Herudover defineres de grupper som nævnes i modellen. Det giver ikke længere mening at opdele efter uddannelser, idet disse kan rette sig mod både den fossile arbejdsplads og den grønne teknologi. Så her kommer der nytænkning på arbejdskraftens ressourcer og hvordan de anvendes.

Den Grønne Trepert

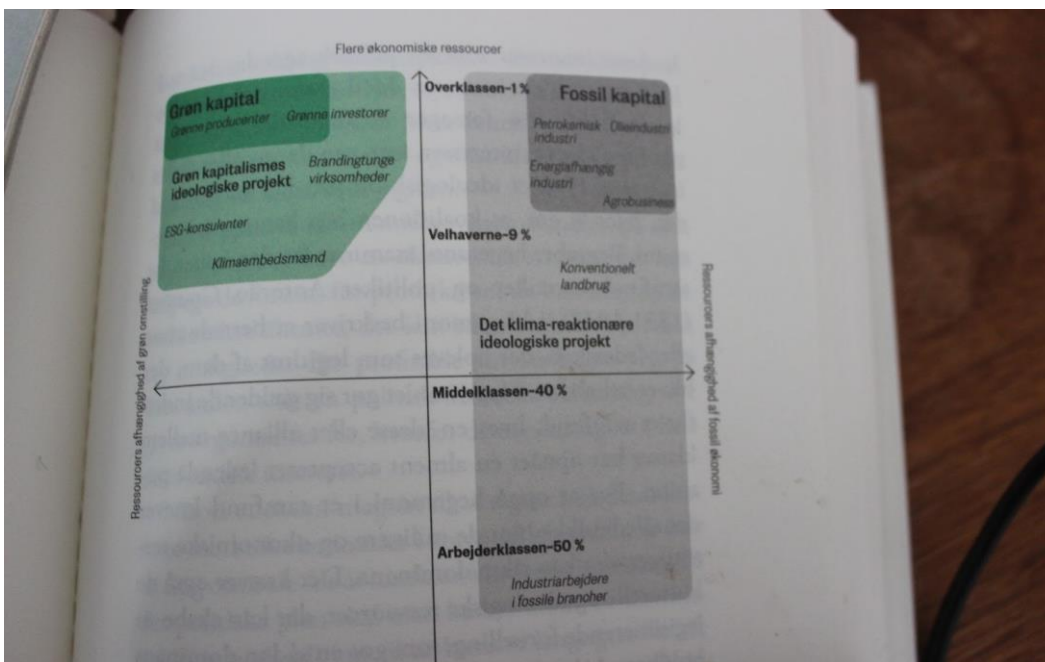
Forfatterne forholder sig også til Den Grønne Trepert og beskriver, hvordan ejendomsretten er ukrænkelig ifølge grundlovens §73: "Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstå sin ejendom, uden hvor almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge lov og mod fuldstændig erstatning". Derfor mener Landbrug og Fødevarer, at Treperten kun kan basere sig på frivillighed, hvis arealer skal overgå til anden ejer- eller benyttelsesform. Treperten baserer sig på, at vi alle som borgere skal betale for den kompensation, som der i givet fald kan blive tale om. Altså betydelige milliarder, som den brede befolkning skal betale nogle af de enkelte jordbesiddere, som udgør under 1

promille af befolkningen, og som dyrker ca. 60 % af landets arealer.

Forfatterne når frem til væsentlige emner, som de ser som en mulighed for at samle et robust befolkningsflertal omkring den grønne omstilling. Dette kræves for at kunne forestille sig et bredt politisk projekt, som kan forene ambitiøs klimahandling med bred folkelig opbakning.

Der skal sikres jobmuligheder for dem som mister job i forbindelse med den grønne omstilling. Der bør være et finere sikkerhedsnet, som samler op på de ramte familier. Der bør ske en fordeling af gevinsterne på den grønne omstilling, så det ikke kun er i toppen af modellen, hvor de med de største økonomiske ressourcer scorer hele gevinsten. Der er behov for solidariske rammer under omstillingen. De nævnte forandringer beskrives detaljeret i sidste kapitel af bogen, som nok med fordel kan læses først, for at få indsigt i, at der er veje at gå for den grønne omstilling. Når vi er nok som kræver, at det skal gå i den retning.

"Hvis man er oprigtigt interesseret i at få det brede flertal investeret i en ambitiøs grøn omstilling, er der næppe noget mere effektivt middel end at tilbyde konkrete muligheder for økonomisk gevinst". Apropos ejendomsretten og jordbesiddelser, som vil interessere de fleste af dette blads læsere, så nævner forfatterne: Jordreform. Bring jorden tilbage på fællesskabets hænder. Kontrollen over jorden spiller en vigtig rolle. "Forvaltningen af vores fælles natur og areal kommer til at være et af de centrale politiske spørgsmål i de kommende årtier".

Mon ikke der i feltet nederst til venstre skulle have stået "husmænd", som jo er folk, der arbejder og er afhængige af grøn omstilling?!

Den Grønne Trepert deler landet op i INDUSTRI-LANDBRUG & INDUSTRI-NATUR

Susanne Linnet Aagaard

Opråb! Vi er som borgere i dette land nødt til at sige fra overfor Den Grønne Trepert og den opdeling af landet, som vil finde sted, hvis den lykkes. Det landbrug, som befolkningen holder af og bakker op om, er der ikke plads til i Den Grønne Trepert. Der er ikke plads til småbønder eller deltidsbønder med en blanding af dyr, mindre marker, mindre maskiner og med plads til natur som en del af landbruget. Der er ikke plads til økologer, hverken de lidt større professionelle eller de små. Der er ikke plads til regenerative landbrug, hvor fødevarerproduktion finder sted i balance med naturen. Der er ikke plads til mindre landmænd med fokus på dyrevelfærd, dyrehold på græs og kvalitet frem for kvantitet. Der er ikke plads til en fødevarerproduktion uden negative konsekvenser for grundvand, vandløb, søer og indre danske farvande.

I Den Grønne Trepert er der kun tre parter om bordet:

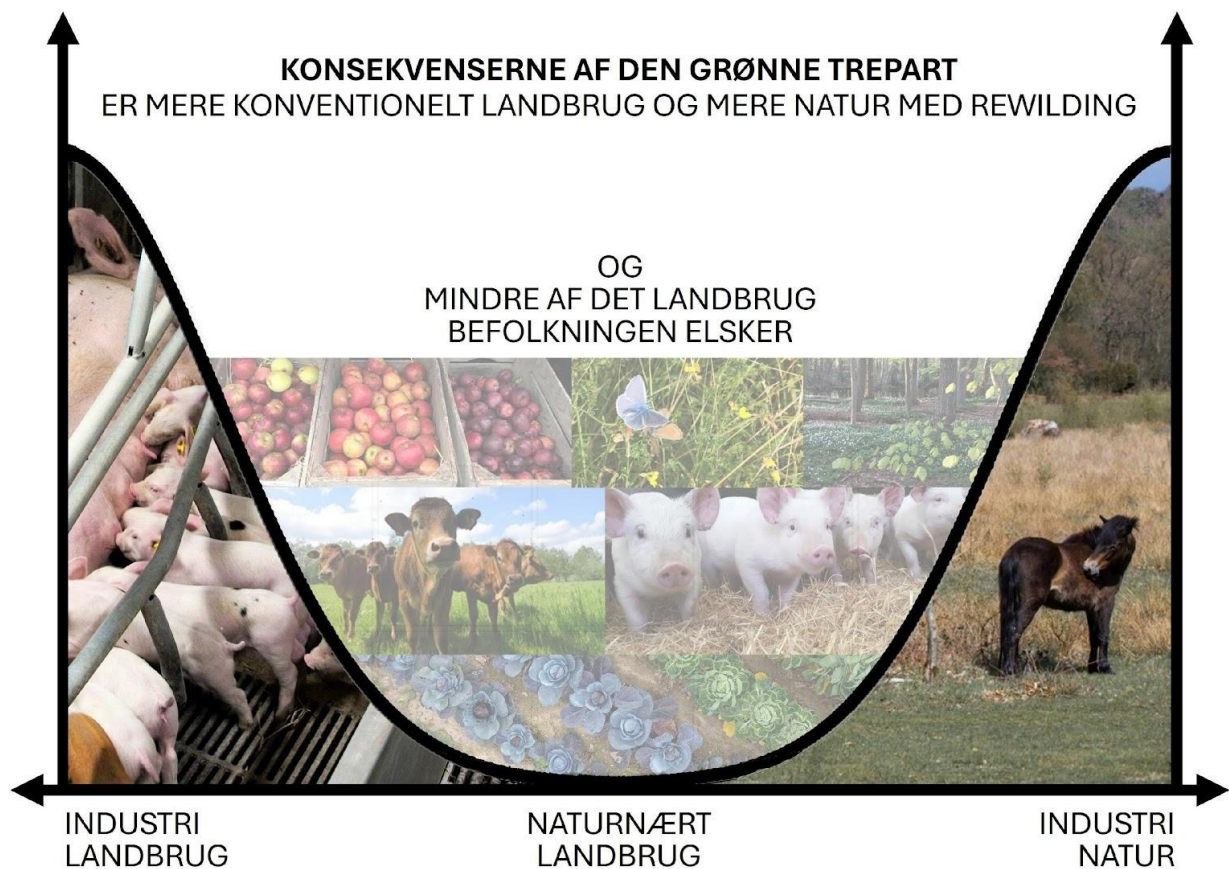
- Landbrug & Fødevarer, der skal sikre, at den industrielle landbrugsproduktion får færrest mulige begrænsninger.
- Danmarks Naturfredningsforening, der skal sikre mest mulig "ren natur" i store indhegnede arealer med rewilding som redskab til at øge biodiversiteten.
- Staten, der skal mindske udledningen af kvælstof og sikre mere natur.

Hvis Den Grønne Trepert lykkes, så deles landet op i industrilandbrug og industrinatur, da det er den samme optimerings- og industrilogik, der driver tænkningen i Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening (DN).

Industrilandbruget er langt fra det skønmaleri, som befolkningen har af landmanden, der producerer fødevarer til os danskere. Industrilandbruget er storskala med opkøb af jord, maskiner som bliver større og større, maksimal brug af kvælstof og pesticider, og en automatisering af stalde, hvor dyrevelfærd ikke må gå ud over profit. I Den Grønne Trepert må den landbrugsjord, der ikke skal være natur, dyrkes så intensivt som muligt. Her skal landmanden kunne give den fuld gas med kvælstof og pesticider. Kan han ikke overholde de regler, der fortsat måtte være tilbage, så skal han kunne købe kvoter fra økologerne, så han kan forurene noget mere.

Tilsvarende skal den fraskilte jord til natur hegnes ind til store rewildingområder, eller industrinatur, kunne man også kalde dem. DN ønsker professionelle aktører, der kan komme med de rette mængder og blandinger af heste og køer til den optimale rewilding af arealerne. Også her bygger tænkningen på industrilogikken, hvor én metode giver mest biodiversitet og natur for pengene. I industrinaturen ønsker man ikke at rumme de forskellige former for natur, det ville give at lade naturnære landbrug blive en del af løsningen på biodiversitetskrisen.

Den Grønne Trepert fremmer de to ekstremer, hvor der ikke er plads til variation og synergier mellem de forskellige aktører på landet. Der er ikke plads til et landbrug i samspil med naturen – det er enten eller. Hvis vi ikke får stoppet eller ændret Den Grønne Trepert, har det landbrug og livet på landet, som vi alle elsker, ingen plads i Danmark!

- Omvendt normalfordelingskurve! - Red.

Generationsskifte i landbruget og et grønt Ø mærke

Torben Andersen

Den næste generation af landbrugere bliver lønmodtagere på grund af den eksisterende landbrugspolitik. Vi er gået fra mere end 180.000 landbrugere til 8500 landbrugere på en generation. Og den smule landbrug, der kan indgå i et generationsskifte i dag, er reduceret til nogle få tusinde grundet en landbrugspolitik, der kun fremmer industrilandbrug. I Frankrig kan du ikke udvikle dit landbrug til mere end 150 ha, uden at man inddrager lokalsamfundet. De historiske årsager til at afvikle landbrugsstrukturen er sket gennem et blodbad af tvangsauktioner og ønsket om at skabe et industrilandbrug. Og det tilskudssystem der er i dag, har favoriseret afviklingen af familielandbruget til fordel for industrilandbruget. Konsekvensen er, at vi afvikler landbrugssamfundet og dermed store dele af lokalsamfundene på landet. Det gælder skoler, institutioner og butikker, som afvikles i takt med at familielandbruget afvikles til fordel for industrilandbruget med alle de konsekvenser, som det har socioøkonomisk.

De politiske partier har ikke formået at etablere en alternativ landbrugspolitik, der har kunnet imødegå omlægningen af landbruget til det industrilandbrug, vi har i dag. Et industrilandbrug der lever med en voldsom konflikt med den bæredygtige udvikling i samfundet, og hvor den grønne omstilling mere er ord end handling.

Trepartsforhandlingerne har sat skub i prisudviklingen af landbrugsjord, sammen med meget rige kapitalfonde og familier, som spekulerer i jordopkøb. Det eksisterende industrilandbrug er baseret på en ikke bæredygtig produktion, hvor man overgøder, sprøjter og henter enorme mængder af foder (sojabønner) fra tidligere regnskovsområder i Sydamerika. Alt sammen for at opretholde en industriproduktion af 30 millioner svin i Danmark, i en produktionsform, der er baseret på brug af enorme mængder af penicillin og andre tilsætningsstoffer, med stor risiko for udvikling af zoonoser og resistens overfor farlige bakterier, der kan overføres til mennesker. En stor risiko, som i det daglige overses af politikere og meningsdannere.

Samtidig har det industrialiserede landbrug spillet hasard med vores grundvand, hvor der dagligt lukkes drikkevandsboringer på grund af Nitrat og pesticider. I målinger fra 2025 blev der registreret pesticider i hver anden boring / måling. 55 % indeholdt agrokemi og 14 % var over grænseværdier.

Vores vandmiljø er belastet i en grad, så vi i perioder ikke engang kan tillade os at bade i havvandet på grund af Nodularia, som efterfølgende forårsager totalt iltsvind. Vi har gang i afviklingen af vores værdifulde natur. Der er masser af PFAS, som bl.a. kommer fra det kemiske islæt i det konventionelle landbrug. Der er mange andre belastende stoffer i vores havmiljø fra skibe og fra dårlige rensningsanlæg.

Fremtiden er økologisk landbrug med fokus på, at vi får et landbrug der tager højde for både natur, mennesker og sunde produkter. Det økologiske landbrug har valgt at lægge

sig op ad det industrialiserede landbrug og henter både forurenede gylle og halm fra det konventionelle landbrug.

Jeg vil foreslå, at man fremsætter lovforslag om, at vi laver et grønt Ø mærke oven på det røde ø-mærke. Det grønne ø-mærke skal så tildeles den produktion, der alene er baseret på en produktion uden brug af hjælpestoffer fra det konventionelle landbrug.

Det vil kræve en omfattende udvikling at lære at lave sædskifter vekslende mellem kvælstofdannende planter, som kløvergræsser og ærter / bønner som selv kan hente kvælstof fra luften og ikke-kvælstofdannende planter, som korn og mange grønsager, der ikke selv kan trække kvælstof ud af den atmosfæriske luft. Og det vil kræve en omfattende landbrugsreform, hvor man udnytter samspillet mellem husdyr og planteproduktion.

Og så skal der udvikles landbrugsproduktionsformer, der fremmer biodiversiteten på landbrugsejendommene. Det er agerbruget, der er moder til engen, den ferske eng, til overdrevet, til heden og mange andre typer af landbrugsproduktioner, der fremmer biodiversiteten i landskabet. Alle disse tiltag er i dag afviklet blandt andet på baggrund af en fejlslagen tilskudspolitik.

Og så skal der fokus på dyrevelfærd. Når en landbruger i dag kan have 20 % selvdøde grise i sin produktion, så skal der sættes målsætninger ind, som arbejder med løbende forbedringer for at kunne opretholde tilskud ol. Og der skal være fokus på klovbærende dyrs trivsel og naturlige adfærdsnormer i produktionen. Moderne staldbyggerier er alene baseret på, at man optimerer produktionen uden hensyn til kendte adfærdsforhold for det, man kalder produktionsdyr. Et grimt ord. Produktionsdyr - uha en definition!

Jeg ser frem til en seriøs dialog om udviklingen af en anden landbrugspolitik.

Forslag 1) Forslaget går på at skabe et grønt Ø mærke, som tildeles de produktioner der ikke henter hjælpestoffer i det forurenede konventionelle landbrug.

Forslag 2) Forslaget går på at ingen landbrug må være større end 150 Ha

Forslaget bliver behandlet på Landsmødet d. 28-02 2026 - Red.

Nogen husker måske, at det grønne Ø gik forud for det røde, og at det ikke var statskontrolleret, men byggede på tillid og kontrol.

Bio-char og Wood vinegar

Bjarne Lausten

I dag er mængden af organisk materiale i landbrugsjorden blevet meget lav. Mængden af organisk materiale er nu på landsplan målt til et gennemsnit på 1,3 % kulstof i det øverste jordlag 0 cm til 25 cm og 1% kulstof i laget 0 cm til 50 cm. Lavest øst for Storebælt hvor husdyrholdet og græsmarker har været relativt lavt. (Ændringer i dansk landbrugsjords kulstofindhold. <https://vand-og-jord.dk>. De angiver ikke indholdet i %, så det er mine omregninger.)

Til sammenligning er mængde af kulstof på et økologisk gartneri på Fyn opmålt til 5,55% kulstof og 11,6% organisk totalt. (<https://www.jordakademiet.dk/landbrugsjord-har-stort-potentiale-for-co2-lagring/>)

Hovedårsagen til dette fald i organisk materiale er jordbearbejdningen. Når jorden pløjes, vendes noget af det organiske materiale op og bliver frilagt, så det kan oxideres ved mødet med luftens ilt; derved forsvinder det ud som CO₂. Bortførsel af biomasse fra marken i form af levering af halm til afbrænding i halmfyr har også haft sin andel i processen. Jorderosion har også spillet en rolle.

Det lave organiske indhold i jorden har store konsekvenser for jordens frugtbarhed og livet i jorden.

Det organiske materiale fungerer som en slags svamp. Det kan opsuge vand og næringsstoffer og holde på dem, til der er brug for dem. På en hektar vil hver forøgelse af det organiske materiale med 1% betyde, at jorden kan opsuge ca. 200 m³ vand. Der er ingen tvivl om, at det lave indhold af organisk materiale har en rolle i de oversvømmelser, vi har set i Vejle, Ådal og i Odder i år. Det spiller også en rolle i de våde marker, som mange landmænd på det seneste har kæmpet med, og hvor vi har set landmænd klage over for våde marker og så få uger efter starte med at vande deres afgrøder.

Livet i jorden dør, når det organiske materiale falder. Mikroorganismene har bosted i det organiske materiale, og når det forsvinder, forsvinder mikroorganismene også med deraf følgende lav frugtbarhed af jorden. De kan derfor ikke længere udføre den service til planterne, som de bidrager med. Der snakkes meget om biodiversitet; i den forbindelse glemmes det ofte, at den største biodiversitet findes, hvor vi ikke kan se den - i jorden.

Biochar.

Brug af biochar, som tilføres jorden, er en af de måder, hvorved mængden af organisk materiale og kulstof i jorden kan forøges og opbygges. Men hvad er biochar?

Biochar er det samme som trækul. Det benævnes biochar, når det tilføres jorden, for at forbedre jordens egenskaber.

Biochar dannes ved pyrolyse af biomasse. I pyrolysen varmes biomassen op i et iltfrit miljø til mellem 400 til 500 grader C. Herved frigøres de volatile elementer fra biomassen. Dette er vanddamp, brændbare gasser og bio-olie. Tilbage bliver der fast kulstof, hvilket er biocharen.

Biochar består for mestedelen af kulstof med en porøs cellestruktur. Denne porøsitet betyder, at biocharen kan fungere som en svamp, der kan opsuge regnvand samt plantenæringsstoffer. Den kan også fungere som bosted for diverse mikroorganismer. På den måde forbedrer den jordens frugtbarhed og skaber en levende jord med stor biodiversitet.

“Trækul er godt som tilskudsmateriale til jorden. Det absorberer og holder på vand, luft og næringsstoffer, gør disse tilgængelige for planter.” (Crister Roth, “Micro-gasification – Cooking with gas from dry biomass”. Min oversættelse.)

Brug af pyrolyse af biomasse til produktion af energi er for miljøet og landbruget en bedre teknik end den hidtidige afbrænding af halm i halmfyr eller halmværker, hvor restproduktet kun er aske.

Regeringen har også set det. Derfor bliver der nu satset stort på udvikling af pyrolyse-teknologien. Dette er et skridt i den rigtige retning.

Der er dog 2 forbehold.

Tilførslen af biochar til jorden skal ske hensigtsmæssigt, og der skal på disse jorder bruges no tilt eller begrænset jordbehandling - ellers vil effekten blive for lille.

Pyrolysen af biomasse kan ske på 2 måder. Ved “slow pyrolyse” hvor biomassen varmes op til mellem 400 til 500 grader C. Her skabes der en god mængde biochar, men forholdsvis mindre mængde brændbare gasser. Ved “fast pyrolyse” varmes biomassen op til højere temperaturer; i den proces skabes der mindre mængde biochar og væsentligt højere mængde brændbare gasser. Det må forventes, at det meste af det, der kommer ud af regeringens initiativer, vil være baseret på fast pyrolyse. Det vil ikke være hensigtsmæssigt for miljøet.

Produktion af biochar vil mestendels komme til at stamme fra store teknisk komplicerede anlæg.

Men det kan også produceres mere simpelt.

I Tanzania har jeg deltaget i produktion af Biochar på en ret enkel måde.

Vi begyndte med at få fremstillet en metalboks med en påsat skorsten. Metalboksen var åben i bunden, og siderne var perforeret med en mængde små huller.

Biomasse-materialet for pyrolysen var risskaller (rice husk); i Danmark kan der bruges avner, fin træflis eller lignende biomasse.

Vi startede med at lave et lille bål af træpinde, og når der var god ild i dem, placerede vi boksen ned over ilden; trækken i skorstenen gav mere fart i forbrændingen. Vi tilførte så en mængde ris skaller i en kegle over boksen og op ad skorstenen. Opvarmningen af skallerne medførte, at de volatile elementer i risskallerne blev frigivet og gasserne blev brændt af, alt i et iltfattigt miljø.

Forkulningen bredte sig gradvist ud gennem risskallerne. Vi skulle hjælpe lidt til med at blande rundt i skallerne.

Efter at alle skallerne var forkullet, væltede vi skorsten og boks. Tilførte en masse vand til de forkullede skaller for at køle dem ned, og derved forhindre, at de blev gjort til aske.

Eksempler på fremstilling af Biochar.

Wood Vinegar.

Ovenfor blev det nævnt at et af de volatile elementer i biomasse var bio-oil. Denne bio-oil kan bruges til at fremstille wood Vinegar (Træeddike).

Ved at nedkøle de volatile elementer, når de kommer ud af trækuls processen, er det muligt at adskille bio-olien fra de brændbare gasser. Denne nedkølede væske vil indeholde 3 dele: light bio-oil, wood vinegar og noget tjære . På grund af forskellig vægtylde for disse tre elementer kan de separeres ud. Den rå vinegar kan derefter blive raffineret til ren wood vinegar.

Wood vinegar kan med fordel anvendes i landbruget. Her kan der opnås følgende fordele:

“Sprøjtning med fortyndet wood vinegar på planters blade forøger planternes vitalitet og forbedrer produkternes kvalitet.

Sprøjtning hjælper også med at kontrollere skadelige insekter og nogle typer af plantesygdomme.

Tilførsel af wood vinegar til jorden i lave koncentrationer vil forøge mængden af gode mikroorganismer.

Wood vinegar hjælper planter med at udvikle stærke rodsystemer.

Blanding af wood vinegar med møg reducerer lugten og faciliterer kompostering.”

Fra artiklen ”Wood Vinegar and Biochar in Agriculture” (min oversættelse.)

Der er også mere om wood vinegar i Echo Technical Note #77 ”An introduction to Wood Vinegar”

Der er udviklet simple fremstillingsmetoder for Wood vinegar. Disse vil også kunne anvendes i Danmark i småskala og med visse modifikationer.

En sådan er vist på en video fra Access agriculture på dette link:
<https://www.accessagriculture.org/category/46/plant-health>

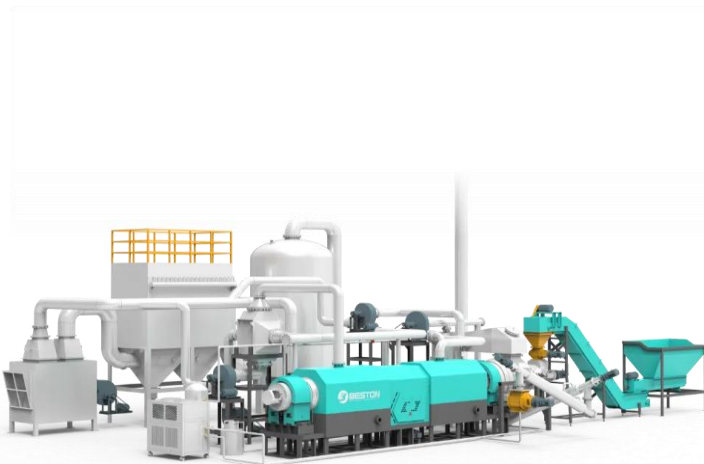
Videoen hedder "Making and using Wood vinegar."

For lidt større skala produktion af Biochar og Wood vinegar, producerer det kinesiske selskab Boston Group Biochar produktionsudstyr.

De har informationer på dette link:
<https://bestonpyrolysisplant.com/biochar-production-equipment/>

De fremstiller en BST – 60 Biochar maskine. Den kan årligt producere 800 tons Biochar.

Pris fra fabrikken er ca. 2 mill kr.

Indtægter fra denne vil være noget gasproduktion og så noget carbon credit fra staten. Oven i kommer så benefits fra biochar i jorden og Wood vinegar fra planter.

Se også: <https://eco-net.dk/natural-farming>

ANMELDELSE:

Gunnar Solvang: Husmænd gennem 1000 år

Denne nyudgivelse er et hovedværk og en milepæl i de danske husmænds historie. Ikke siden dr. phil. Fridlev Skrubbeltrangs monumentale "Den danske Husmands Historie" i to bind fra 1952/1954 er der skrevet et oversigtsværk om den klasse i samfundet, som i lange perioder har været den talrigste, og som langt op i forrige århundrede tog aktivt del i udformningen af det danske samfund til det, vi kender i dag.

Forfatteren er etnolog, ph.d. og tidligere museumsinspektør, og man mærker overalt i bogen en tæt føling med det enorme stof om et emne, som den hidtil toneangivende historieskrivning har behandlet mere end stedmoderligt. Rige illustrationer og velvalgte eksempler på konkrete husmandsliv skifter med præcise, veldokumenterede redegørelser for de mest afgørende politiske begivenheder. Hertil er det lykkedes over blot 240 sider på særdeles overskuelig vis at give en sammenhængende præsentation af de danske husmænds og landarbejderes historie fra den sene jernalder op til - næsten - i dag.

Gennemgangen af de mange århundreder fra vikingetid til nyere tid må nødvendigvis blive noget skitsemæssig, også fordi kildematerialet om samfundets nederste lag er særdeles sparsomt. Fra 1700-tallet står vi imidlertid på fastere grund, og her er det bogens fortjeneste ganske nuanceret at beskrive husmandsklassen *før* landboreformerne tager fart. Husmændene udgør én meget forskelligartet samfundsgruppe, der har det til fælles, at man råder over et *hus*, men sjældent har tilstrækkeligt med *jord* for at kunne leve af denne alene. Derfor må jordbrug og husdyrbrug, *hvis* husmanden har noget sådant, suppleres med andet arbejde, som daglejer, ved hoveri eller de forskellige former for håndværk, som ikke var forbeholdt de privilegerede lav i byerne. Husmanden var derfor også ofte tækkemand, hjulmager, væver, smed, etc. og tog for øvrigt som regel del i landsbyernes fællesdrift.

Den dominerende historieskrivning har fremstillet landboreformerne som et entydigt fremskridt, hvor en ineffektiv kollektivismen afløses af en langt mere produktiv driftsform baseret på den private ejendomsret, hvormed bondeklassen blev "frigjort", til alles bedste. Påstanden om, at den øgede produktion primært skulle skyldes fællesskabets ophævelse, har allerede Thorkild Kjærgaard gennemhullet i sin disputats "Den danske revolution 1500-1800. En økohistorisk tolkning" fra 1991, men Solvang lægger dertil på overbevisende måde, at den ny lovgivning, der iværksattes i 1700-tallet, og som slog igennem i løbet af 1800-tallet, den såkaldte "bondefrigørelse", skete på bekostning af husmændene, hvis livsvilkår forringedes ganske betydeligt. Dette skete vel at mærke med de ansvarliges åbne øjne, idet gårdmænd og godsejere var enige om systematisk at afskære husmændene fra adgang til jord, med henblik på des mere effektivt at kunne udnytte deres arbejdskraft. Først i 1850 blev det forbudt at afstraffe landarbejdere korporligt - hvis de var over 20 år gamle...

Som bekendt ændredes disse tilstande radikalt ved lovgivning i 1899, ved efterfølgende forbedringer, og i 1919. Man tilstræbte nu at etablere husmandsbrug af en størrelse, så de kunne brødføde en familie. Motivationen var primært, at man ville fastholde arbejdskraft i landdistrikterne, hvor mange ellers ville søge til byerne - eller udvandre. Især 1919-

reformen er bemærkelsesværdig ved at være stærkt georgistisk inspireret: Jorden kunne lejes af staten for to en kvart procent af vurderingen pro anno, hvilket nota bene dæmpede jordspekulationen. Et yderligere motiv for denne reform var ønsket om at undgå social uro som i udlandet, hvor kronede hoveder faldt på striben.

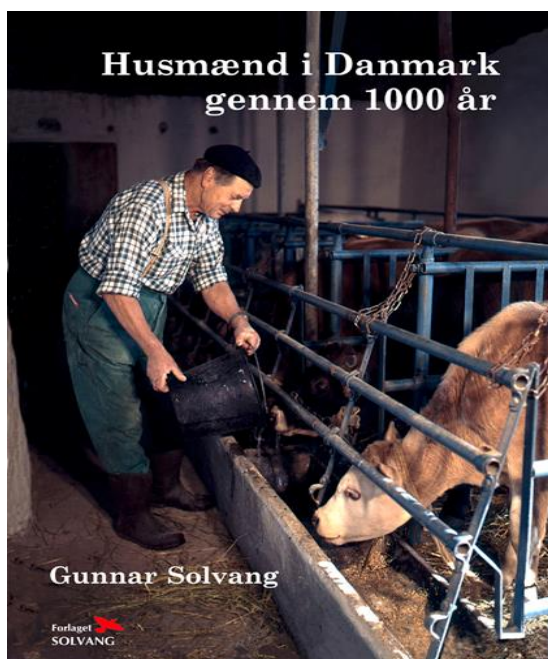
Både lovgivningen og dens implementering skete dog også i høj grad som konsekvens af pres fra en stadig mere selvbevidst husmandsbevægelse, godt støttet af skolelærere, intellektuelle og andre bogligt uddannede. Mange steder dannedes regulære husmandskolonier på udstykkede herregårde og anden større jordejendom. Den funktionalistiske mellemkrigs-arkitektur præger stadig landskabet mange steder, men det oprindelige husmandsliv er ifølge Solvang dog forsvundet, da ejendommene er overtaget af pendlende byfolk med "naturinteresser".

Det er på det sidste punkt, undertegnede vil rejse en mild kritik: Som Solvang også registrerer det i sin grundige studie af kolonien Rønhave, sker der gradvis en "integrering" - og så er der jo i stadig mindre grad tale om byboere. Og som vi, der i dag bebor de mindre ejendomme, har erfaret, er det snarere ugunstige støtteordninger og benspænd fra regelregimentet, der bremser for at drive landbrug. Endelig må man vel sige, at den store mængde arbejde udengårds betegner en tilbagevenden til det, der igennem tiden oftest har været reglen, nemlig at husmænd måtte tjene til livets ophold både ude og hjemme.

Strukturudviklingen har kun i begrænset omfang berørt de mindre brug, der i dag er livsrammen for en stor del af landdistrikternes tilbageblevne og hjemvendte befolkning. Derfor er "Husmænd gennem 1000 år" ikke en beretning om kuriøse og interessante, egentlig uvæsentlige forhold fra en underholdende, længst svunden fortid. Tværtimod vil jeg forudsige, at bogen kommer til at spille en vigtig rolle i opbygningen af en ny politisk, social og kulturel identitet, som nu spirer i den moderne husmandsbevægelse.

Bogen forhandles igennem <https://www.forlgetsolvang.dk/bestilling.html>

Ole Kjærulff Davidsen

Typisk ensomt beliggende husmandshus på Fyn. Her boede en landarbejderfamilie, som var beskæftiget på det nærliggende gods

Det pensionerede husmandspar i 1970erne plukker ribs i køkkenhaven. De hjemmedyrkede afgrøder var uundværlige i den daglige kost.

Kalkmaleri i Fanefjord Kirke på Møn fra 1400-tallet. Det viser datidens lokale magthaver med løftet pegefinger, en soldat og antagelig bonden, der høster. Den eneste, der ikke er med, er husmanden selv. Han kunne som tvungen kirkegænger stå nederst i kirken under gudstjenesten, og se op på hele den billedverden, som han ikke selv var inkluderet i. (Fanefjord Kirke er i øvrigt et besøg værd, den er ualmindelig smuk med sine utallige kalkmalerier.)

Nyt fra Vendsyssel

"Hvor er kisten?" Det var Anders Clausen, vores kasserer igennem mange år, jeg spurgte, i eftersøgningen af "kisten", der er en 2,5 m langt hjemmesnedkereret kasse, som indeholder det telt, vi altid brugte under dyrskuer rundt om i landet. Nu var det efterhånden længe siden, vi sidst var på dyrskue, og kassen var der ingen, der lige vidste, hvor var. Bortset fra Anders, som mente, at den stod hos tidligere formand Hans Jørgen Nygaard. Og ganske rigtigt. Den stod i hans maskinhus - men jeg skulle skynde mig lidt, for gården var solgt, og Hans Jørgen og Ruth stod i begreb med at flytte ind til det hus i Frederikshavn, de havde købt. Kontant, forstås, for naboen, en større mælkeproducent, havde måttet give en god pris for gården, nu da banken ikke ville give lov til den unge familie, der gerne havde villet tage over. Det, og meget mere, fik jeg fortalt en af de følgende dage, hvor jeg kom forbi i Vendsyssel med en lejet trailer, for at hjembringe vores telt.

På billedet herunder ses gården på små 20 ha i Dybvad, som Ruth og Hans Jørgen gennem mange år drev, oprindeligt med malkekvæg og siden med ammekvæg. Hertil kom en betydelig selvforsyning fra grøntsagshaven, som de var kendt på egnen for at drive på forbilledlig vis. Tillige var Hans Jørgen igennem mange år formand for Det radikale Venstre i Frederikshavn. I Frie Bønder - Levende Land er han medlem nummer 98, hvor jeg er 99, så vi har fulgtes ad i mange år. Han efterfulgte mig som formand i 2012 og førte foreningen sikkert igennem en årrække med hårde odds, indtil 2020.

Vi ønsker Hans Jørgen og Ruth et langt, godt og velfortjent otium - og vi håber fortsat at se jer til nogle af vores arrangementer - måske igen i telt på dyrskue!

OLE KJÆRULFF DAVIDSEN

Mesterskab i at slå med le

Frie Bønder har modtaget en spændende invitation fra Elling Eikerapen, fra Eikerapen Kulturgard ved Åseral i Norge.

Han håber at samle de nordiske lande til et mesterskab i le, og til det søger han en kontaktperson i Danmark. Kontakt dem hvis du er interesseret!

Elling skriver følgende:

“Hvert år arrangerer vi en konkurrence i le. Vi kalder det Le- og Veteranfestivalen. Vi har den normalt den sidste weekend i juni.

Gå venligst til: www.eikerapenkulturgard.no - Du kan også gå til eikerapen-gjestegaard.no “

“Vi samarbejder lidt med Slåttfestivalen i Hjartdal, som har det norske mesterskab i le. Vi er en komité, der ønsker at arrangere et nordisk mesterskab i le. så vi håber, at Sverige, Finland, Danmark, Norge, Island og Færøerne vil være med. Konkurrencen vil være i Eikerapen. Vi har nu kontaktpersoner i Sverige, Norge, Island. Vi har også dialog med Finland. Det ville være dejligt, hvis vi kunne finde en kontaktperson i Danmark.

Vores mål er at afholde de første nordiske mesterskaber den sidste weekend i juni 2026. Så vi har ingen tid at spille. Leen trænger til en renæssance. Det er et fantastisk værktøj!

Med venlig hilsen, Elling Eikerapen”

Åseral er like smukt, sommer som vinter.

EARA contra ECVC

Danske regenerative idealister arbejder - forhåbentlig uden at vide det - til fordel for greenwashing

Bølgerne gik højt i efteråret, da Økologisk Landsforening (ØL) reagerede på et forslag om at indføre et særligt "regenerativt" mærke, ved siden af Det røde Ø. Den statskontrollerede Økologi var dog i udgangspunktet regenerativ, mente man i ØL, så det ny mærke var aldeles overflødigt. Men hvad ligger der egentlig bag denne konflikt, og hvor står Frie Bønder - Levende Land (FBLL) i den forbindelse?

FBLL mener jo, at "økologi" ikke kan reduceres til et enkelt regelsæt, og som vores vedtægter siger, arbejder vi for, at enhver form for landbrug, herunder det statskontrollerede økologiske, skal være *mere økologisk*. Vi mener imidlertid også, at Ø-mærket skal forsvares, og at et regenerativt mærke ville virke undergravende. På det punkt er vi altså enige med ØL.

Som bekendt er FBLL den danske gren af den internationale småbonde- og landarbejderorganisation La Via Campesina, og vi er dermed en del af dennes europæiske hovedorganisation ECVC (**European Coordination Via Campesina**). ØL er på sin side organiseret et andet sted, nemlig IFOAM Organics Europe. Men hvad med de regenerative?

Hvad de færreste nok ved, er aktørerne i det regenerative miljø også organiseret på europæisk niveau, nemlig i EARA (European Alliance for Regenerative Agriculture). Denne organisation søger ligesom ECVC at øve indflydelse på EU's landbrugspolitik, men dens mål og metoder er anderledes og på væsentlige punkter i direkte modsætning til La Via Campesinas.

I Danmark er Andelsgårde og aktørerne omkring Øm Klostergård og Fonden Arkaia tæt forbundne med EARA, og disse danskere støtter altså EARA's politik i forhold til EU's fælles landbrugspolitik (CAP). Fonden Arkaia er stiftet af spilmilliardæren Erik Sylvester Rishøj Jensen med henblik på at støtte "bæredygtige projekter". Der er altså en nær forbindelse mellem Arkaia og EARA, hvor Arkaia er den, der funder udvalgte projekter.

EARA støtter de danske medlemmer på forskellig vis, ikke mindst i forbindelse med fondsansøgninger og giver dermed et kontant udbytte. Men hvem er EARA egentlig, og hvilken politik fremmer man faktisk som støtte dér?

EARA præsenterer sig som "ledet af bønder" ("Farmer-led"), men der er ingen bestyrelse med repræsentanter for medlemmerne, ingen valgt ledelse,

ja der er absolut ingen demokratisk struktur. Det viser sig dertil, at EARA er en del af et firma, "Climate Farmers", hvis primære indtægtskilde er *certificering og handel med kulstof-kreditter*. Blandt interessenterne finder man Carlsberg og Arla, sammen med internationale giganter som Nestlé og Unilever og klimatunge tech-firmaer. Også L&F er involveret. EARA varetager, under dække af sit image som landmandsorganisation, Climate Farmers' interesser i forhold til EU, hvis lovgivning man arbejder hårdt på at påvirke.

Netop i skrivende stund (19-02 2026) lukker EU's høring om ny lovgivning mht. *carbon credits*. EARA og ECVC har indgivet diametralt modsatte høringssvar: EARA siger, at de vil gøre "landmændene" rige ved at tilbyde dem etablering og formidling af kulstofcertifikater, mens ECVC forudsiger, at handelen med kreditter vil føre til stigende jordpriser, yderligere strukturudvikling og industriel drift på bekostning af agroøkologi og lokale fællesskaber; samtidig vil positive klimaeffekter udeblive, fordi kulstofkreditterne kommer til at fungere som rettigheder til at udlede CO₂.

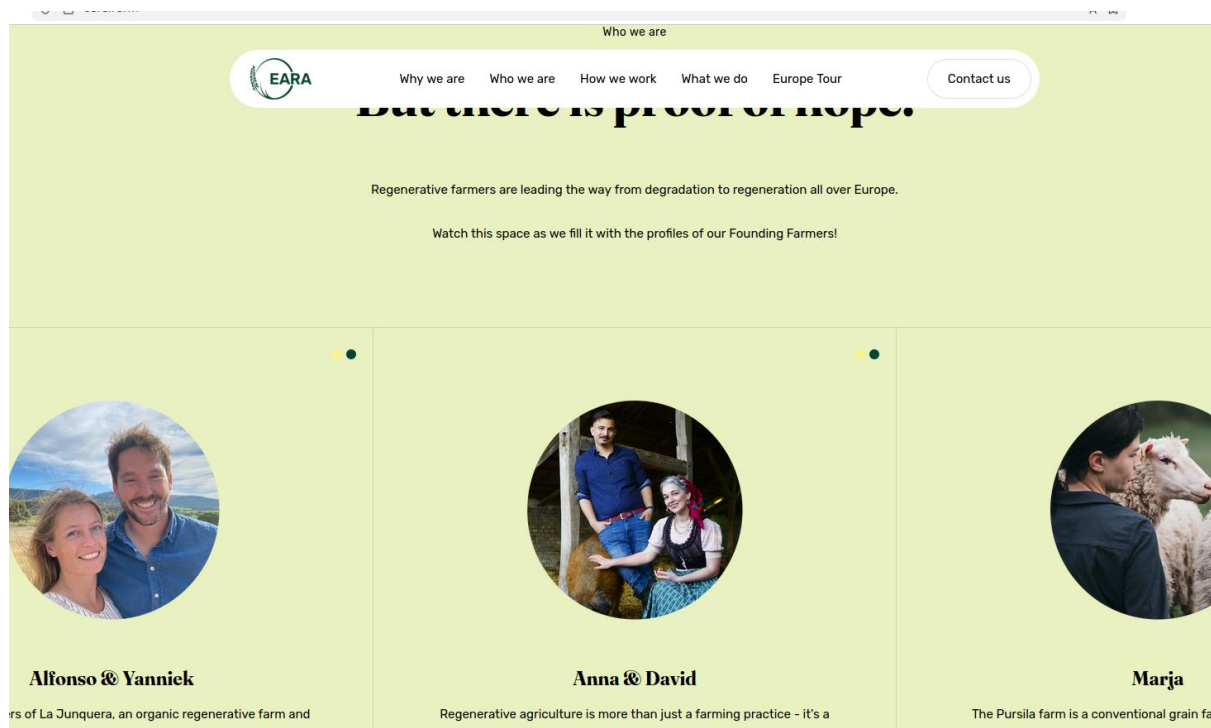
Ikke overraskende er den sidstnævnte position også vores i Frie Bønder - Levende Land. Men vi er kede af, at det skal være nødvendigt at gøre opmærksom på, at støtter man som regenerativ jordbruger EARA og deres netværk, ja, så arbejder man i praksis imod de små landbrug og for de transnationale megaselskabers grønvask og profit.

Annette Kjærulff Davidsen
Ole Kjærulff Davidsen

Artiklen er udarbejdet med hjælp fra AI. Oplysninger og kilder er efterfølgende kontrolleret.

Se også næste side!

Et udsnit af EARA's website, <https://eara.farm/> ("Who we are"):

Man fornemmer autenciteten!

I forbindelse med EARA.farm er der opstået en åben konflikt med ECVC i forhold til rettigheder vedr. data om jordens sammensætning, som Climate Farmesrs vil hente ned via satellit - et emne, vi ikke berører i denne artikel Se også:

<https://www.eurovia.org/publications/ecvc-position-on-digitalisation/#:~:text=By%20implementing%20these%20recommendations%2C%20digitalisation%20can%20advance,prioritising%20the%20needs%20of%20small%2Ds,cale%20food%20producers.>

Vi håber at har sat kryds i kalenderen 28. februar, hvor vi afholder
foreningens årlige landsmøde!

Lørdag d. 28-02 2026

kl. 11.00-16.30

Programændring: Mødet finder sted i Diernæs Kultur- & Forsamlingshus Viekærvej 3, 5600
Faaborg

<https://www.diernaes-forsamlingshus.dk/>

Program:

10.00-11.00: Modtagelse og morgenbrød

11.00 - 12.30: Oplæg og debat v. Christoph Ellersgaard, sociolog og aktuel med bogen *Klima og klasse*. Christoph vil tale om *Magt, landbrug og klima*.

12.30-13.15: Frokost.

13.15-15.15: Generalforsamling ifølge vedtægterne

15.15-16.30: Kaffe og debat.

Stil op til bestyrelsen, hvis du gerne vil være med til at udvikle vores forening og virke for et bedre jordbrug!

Vi ser frem til en fornøjelig dag med god mad og masser af spændende og vigtig debat.

/Red.

Traktementet er økologisk, og delvis vegetarisk!

P.s.: Af hensyn til køkkenet skal vi bede om tilmelding senest d. 22-02

Du kan tilmelde her:

<https://friebonderlevendeland.com/2026/02/13/landsmode-28-februar/>

Frie Bønder – Levende Land, Ravnøvej 24 8680 Ry, Danmark

Telefon: +45 26849090

Frie Bønder – Levende Land, Ravnsøvej 24 8680 Ry, Danmark

Telefon: +45 26849090

E-mail: fbll@outlook.dk

Web: <https://friebonderlevendeland.com/>